

Vass Vilmos

„Az oktatás közügy”

A pedagógiában járatos szakemberek és a szélesebb közvélemény számára is ismert a címben megfogalmazott gondolat. Első megközelítésben: A cím a nem is olyan régen, 2008-ban tartott VII. Nevelésügyi Kongresszus legfontosabb üzenetét jelzi. Jelesül azt, hogy a hagyományokhoz méltóan érdemes a nevelés és az oktatás kérdéseit időnként, a kor kihívásainak megfelelően megvitatni. Ez nem egyszerűen egy szűk szakmai beszélgetést jelent, hanem egy ennél jóval szélesebb társadalmi diskurzust. „Az oktatás közügy” gondolat jegyében a kongresszuson 13 köszöntő és plenáris előadás hangzott el, a 8 szekcióban összesen 138 szakember osztotta meg vitaindító gondolatait a mintegy 1000 résztvevővel. Igazi kuriózumként a 6 kerekasztal-beszélgetés tovább mélyítette a megvitatandó nevelési és oktatási kérdésekre adható válaszokat. A kongresszus mindegyik szekció javaslataira építve 127 ajánlást fogalmazott meg. Ezek egyrészt összegezték a kongresszuson elhangzott legfontosabb gondolatokat, másrészt a fenti üzenetnek megfelelően a nevelésügy társadalmi felelősségére és szerepvállalására is rávilágítottak.

Második megközelítésben: Három év elteltével, 2011-ben a Magyar Pedagógiai Társaság kezdeményezésére és több szakmai és civil szervezet csatlakozásával sor került a kongresszust követő konferenciára (*Kongresszus után – a változások folyamatában*), amelyen mintegy 300 szakember vett részt. A konferencia célkitűzéseit és munkáját alapvetően a 2008. évi kongresszus ajánlásai határozták meg. Ugyanakkor nem elhanyagolható tényező az sem, hogy a konferencia címében szereplő „változások folyamata”, a kongresszus óta eltelt három év lehetőséget adott arra, hogy a 2008-ban felmerült kérdéseket és az ajánlásokban megfogalmazott javaslatokat a résztvevők felelősségteljesen és szakszerűen megvitassák. A konferencia résztvevői a legfontosabb területeken (lásd az alább felsorolt szekciók) a hazai döntéshozók számára egy olyan állásfoglalást fogalmaztak meg, amely jó alapot teremt az érdemi párbeszédre. A nevelésügy hazai folyamatai mellett fontos hangsúlyozni azt is, hogy 2011 az európai oktatáspolitikai számára is kiemelt mérföldkő. A „Lisszabon utáni” Európai Unió („EU 2020” stratégia) számos olyan figyelemreméltó tervet ajánl, sőt, konkrét lépést tesz, amelynek a hazai döntéshozók és természetesen a konferencia résztvevői számára is nagy jelentősége van (1). Erről a konferencia második napján Halász Gábor *Európai tendenciák 2020 horizontján* című előadása szólt.

1. kép

A Kongresszus után – a változások folyamatában című konferencia megnyitója

A konstruktív párbeszéd és a hatékony együttműködés jegyében lezajlott konferencia a vitaindító előadások mellett – hasonlóan a 2008. évi kongresszushoz – 6 szekcióban végezte az érdemi munkát. Benedek András *Kongresszus után – ajánlásaink sorsa* című előadása a nyitottságra, a partnerségre és a bizalomra épült. Megalapozta azt, hogy a konferencia egészét a szakszerűség, a higgadtság és a felelősség jellemezze. Hangsúlyozandó, hogy a szekciók munkája már a konferenciát megelőzően egy-egy vitaindítóra épült, amelyet a szekcióvezetők készítettek el, és az érdeklődők a konferencia honlapján tanulmányozhattak, továbbá hozzá is szólhattak a főbb kérdésekhez. A konferencia szekcióinak elnevezése egyrészt jól tematizálta a diskurzust, másrészt illeszkedett a 2008. évi kongresszus ajánlásainak főbb csomópontjaihoz. A konferencia szekciói és vezetői az alábbiak voltak:

1. szekció: A gyermek (Dáskál Istvánné – Perjés István);
2. szekció: A pedagógus (Falus Iván – Csillag Márta);
3. szekció: A tanulás (Turi Katalin – Vass Vilmos);
4. szekció: Eredményesség (Nahalka István – Setényi János);
5. szekció: Partnerség (Kovács István Vilmos – Varga Márta);
6. szekció: A munka világa (Szenes György – Sári Zoltán).

A szekciók elnevezései és egyben főbb témái is valóban a nevelés és az oktatás azon legfontosabb területeire fókuszáltak, amelyeken a három év alatt jelentős változások történtek, ugyanakkor a továbbfejlődés szempontjából számos kérdés is megfogalmazódott. Éppen ezért mindegyik szekció vitaindítójában – a téma elemzése és értékelése mellett – kiemelten szerepeltek a megválaszolandó kérdések és a megoldásra váró problémák. Nézzünk erre néhány példát.

2. kép
A kongresszus közönsége

A *Gyermek* szekció vitaindítójában az alábbi kérdéseket találhatjuk meg:

- Hogyan és milyen arányban változott a gyermekekről, az ifjú generációról alkotott képünk, a velük szemben támasztott elvárásaink, milyen lehetőségeink vannak az őket támogató intézményi világ további fejlesztésére, és milyen újabb nevelési, intézményi és társadalmi dilemmákkal kell számot vetnünk?
- Milyen szinten van a megegyezés kultúrája, a kölcsönösségen alapuló problémamegoldás a nevelési színtereken?

- A felnőttek által szervezett és működtetett társadalom mennyire szolgálja valóságosan a gyermekek érdekeit?
- Megállapítható-e, hogy kinél milyen szinten van a gyermeknevelésért érzett tényleges, akár számon kérhető felelősség, például az intézményfenntartóknál, az oktatáspolitikusoknál, a szülőknél, a pedagógusoknál?
- A felsorolt szereplők mellett mennyire írja át a képet a média, a kibertér a gyermekekre gyakorolt hatáseggyüttesben?
- Milyen a család és az intézmények közti kapcsolat?
- Milyen a nevelőpartneri viszony a szülő és a pedagógus közt?

A *Partnerség* szekció az alábbi problémacentrikus kérdéseket vette fel a vitaindítójába:

- Tudjuk-e szeretni a potenciális szövetségeseinket? Az „egyre kevésbé tanítható diákokat”, az „elfogult és arrogáns szülőket”, a „dilettáns önkormányzati embereket”, a „kontraszelektált igazgatókat”, az iskoláról „életidegen módon polemizáló értelmiségieket”, a „lekicsinylő vállalkozókat”?
- Válhatnak-e ezek a szereplők a szemünkben nálunk egyre több dologhoz értő, jobban értő diákjainkká; a sikerünkben leginkább érdekelt, a maguk módján a legjobbat akaró szülőkké; az iskola értelméről, értékéről meggyőzhető fenntartókká; az intézmény egészeért kínokat vállaló vezetőkké; a jövő nemzedékeért aggódó gondolkodókká?

Végezetül a *A munka világa* szekció kérdései a következők voltak:

- A gazdaság meg tudja-e fogalmazni elvárásait a fiatal munkavállalókkal szemben?
- A gazdaság milyen munkaerő-piaci előrejelzéseket tud adni rövid távra, középtávra és hosszú távra?
- Mi a feladata az iskolarendszerű szakképzésnek?
- Az iskola meg tud-e felelni a gazdálkodó szervek elvárásainak?
- Képes-e az iskola munkavállalásra kész szakembereket kibocsátani?

A *Pedagógus* szekció többek között a pedagóguspályára irányítás módjaival, a pedagógusok alapképzésével, a gyakornoki időszakkal, a mentorok kiválasztásával és képzésével, a pedagóguskompetenciákkal, a pedagógus élet- és munkakörülményeivel, a közoktatás és a felsőoktatás kapcsolatával kívánt foglalkozni. A *Tanulás* szekció munkáját két figyelemreméltó mottó határozta meg. Egyrészt a jól ismert latin mondás: „Non scholae, sed vitae discimus” jegyében a szekció munkájának tervezett témakörei a tanulás színtereihez; míg gróf Széchenyi István gondolata: „Sokat kell tanulnia az embernek ahhoz, hogy megtudhassa, hogy milyen keveset tud” az egész életen át tartó tanulás paradigmájához kapcsolódtak. Az *Eredményesség* szekció a pedagógusmunka eredményességének a mérését, az intézményértékelést és a tanulói teljesítménymérést, az adatokra, valamint a bizonyítékokra alapozott döntéseket helyezte az előtérbe.

Mindegyik szekcióban a vitaindító kérdések, a megfogalmazott problémák, a legfontosabb területekhez illeszkedve néhány rövidebb, problémacentrikus előadás és az ezt követő beszélgetés alkotta a szekciómunka jelentős részét. A *Tanulás* szekcióban például Szivák Judit *A Dobbantó program tanulásfelfogása* és Eszterág Ildikó *A kooperációról nem csak iskolásan* témában tartott nagy érdeklődéssel és számos hozzászólással kísért előadást. Több szekcióban is sor került esetfeldolgozásra, különböző interaktív gyakorlatokra, élményszerű feladatokra.

Mindegyik szekció a vitaindító előadások, a felmerülő kérdések és a hozzászólások alapján javaslatokat is megfogalmazott, amelyeket egy szerkesztőbizottság állásfoglalás formájában véglegesített:

1. A kölcsönös információcserére és közös cselekvésre épülő partnerség a nevelésügy minden szintjén nélkülözhetetlen. A tudás létrehozásának, megosztásának és hasznosításának hatékony ösztönzője.

A jelentős oktatási kihívások (mint a korai iskolaelhagyás visszaszorítása, az iskola-összevonások méltányos lebonyolítása, a leszakadók esélyteremtő oktatása) csak a partnerségben rejlő erő és a horizontális tanulás eszközeivel válaszolhatók meg. A döntések előtt a partnerség akkor tekinthető érdeminek, ha a megfelelő hatáselemzések elkészülnek, azokat az érintettek időben megismerhetik, és módjuk van álláspontjukat megfogalmazni.

2. A konferencia üdvözölte a kora gyermekkori fejlesztés szándékait. Felhívta a figyelmet arra, hogy ennek számos feltétele van: az intézményi keretek megteremtése; a különböző szinteken dolgozó kisgyermeknevelők képzésének fejlesztése; tartalmi elemeinek kidolgozása, a pedagógiai innovációhoz és a mindennapi gyakorlathoz igazítása.
3. A gyermekintézmények legyenek alkalmasak a különböző hátrányok csökkentésére. Ezért nem támogatunk semmilyen olyan változást az intézményrendszerben, amelynek az a következménye, hogy nő a lemaradók száma, az egyes társadalmi csoportok gyermekei kihullanak az iskolarendszerből. Ezen az alapon ellenezzük az alsó tagozatos buktatási lehetőséget, a tankötelezettség időtartamának csökkentését, a szakképzés kiszakítását a közoktatásból.
4. Kiemelten fontosnak tartjuk a tanulásra ösztönző motiváció felkeltését és fenntartását az ember egész életében. A tanulási motivációra alapvetően úgy tekintünk, mint az életstratégia kialakításának előfeltételére. Ennek megfelelően nemcsak a formális, hanem az informális és nonformális tanulás felhasználására, valamint elismerésére is szükség van. A tanulási motiváció szempontjából stratégiai jelentősége van az alapozó szakasznak. E szakasz funkciói messze túlmutatnak az alapkészségek (az írás, az olvasás, a számolás) kialakításán. Kiemelt feladat az attitűdformálás, a tanulási képesség, egyben a teljes személyiség fejlesztése.
5. A pedagógusok jelenlegi élet- és munkakörülményei drámaiak (megrendült a munkahelyi stabilitásuk, bizonytalan a bérezésük, a munkahelyi légkör igen sok intézményben megromlott, kiszolgáltatottságuk növekvőben van, az autonóm értelmiségi munkavégzés feltételei romlottak). Mindezen tünetek orvoslása halaszthatatlan, és hathatós intézkedéseket igényel.
6. Az életpályamodell bevezetésére – a feltételek biztosítása mellett – minél hamarabb sort kell keríteni. Az életpályán történő előrehaladásnak szilárd kritériumokon és megbízható értékelési rendszeren kell alapulnia.
7. A pedagógusképzés rendszerében, szerkezetében lényeges változásokat csak alapos, tényeken alapuló, a közoktatási rendszer igényeit, fejlesztési elképzeléseit figyelembe vevő, majd a szakma egészével lefolytatott társadalmi egyeztetés után szabad végrehajtani.
8. Egységes, egyaránt magas színvonalú elméleti és gyakorlati szaktudományos és mesterségbeli képzésben kell részesíteni valamennyi tanárt, függetlenül attól, hogy milyen iskolatípusban és az ország melyik településén fog dolgozni. A sajátos feltételekhez és feladatokhoz kapcsolódó kompetenciákat a helyi viszonyokhoz igazodó továbbképzések keretében kell kialakítani.
9. Bővíteni kell az óvodapedagógusok, a tanítók és a pedagógiai szakmai szolgáltatóintézetek pedagógusai számára a mesterszintű és a doktori képzésben való részvétel lehetőségeit. Az óvodapedagógusi, tanítói és a pedagógiai szakmai szolgáltatóintézetek dolgozói – hasonlóképpen a középiskolai tanárokhoz – a doktori fokozat megszerzése után érthessék el a pedagógusi pályamodell legfelső fokozatát.
10. A pedagógusképzés és a -továbbképzés struktúráit, tartalmait össze kell hangolni. Fejleszteni kell a pedagógus-továbbképzési programok felhasználói értékelését, az eredmények visszacsatolásának formáit be kell építeni a szabályozásba.
11. A pedagógusi életpályán való előrejutást a pedagógus-továbbképzés változatos formái (tantestületen belüli tudásmegosztás, együttműködés, mentorálás, projektmunkák) segítsék, ugyanakkor a továbbképzési tartalmak és formák igazodjanak a közoktatási intézmény igényeihez.

12. Az oktatási rendszerben a különböző szinteken zajló értékelési folyamatoknak továbbra sincs átfogó stratégiája. Ennek kialakítását a fejlesztés érdekében elengedhetetlennek tartjuk.
13. Az intézmények pedagógiai munkájának, valamint a tanulói teljesítményeknek az értékelése a nevelő intézményekben folyó tevékenység eredményességét, hatékonyságát, minőségét és a méltányosságot szolgálja. Egy komplex értékelési rendszer kialakításának fontos motiválója, hogy az oktatáspolitikai döntések minden szinten egyre inkább bizonyítékokon, adatokon alapuljanak, amelyeknek legfontosabb eszköze a neveléstudományi kutatás, ennek mai támogatottsági szintje rendkívül alacsony.
14. Az iskolán belüli szegregációt pedig elsősorban a differenciálás kultúrájának kiépítésével látjuk kezelhetőnek. Továbbra is támogatjuk az önértékelésen alapuló, fejlesztést szolgáló értékeléseket. Rendszerszinten az iskolaszervezet újragondolását és az általános iskola megerősítését tartjuk a méltányosság egyik legjobb biztosítékának. Az iskolák közötti teljesítménykülönbségeket értékeléssel és iskolafejlesztéssel javasoljuk mérsékelni.
15. Nélkülözhetetlenek az olyan fejlesztési folyamatok, amelyekben a hétköznapi pedagógiai munka és ezen belül a fejlesztő értékelés segítségével új módszerek és eszközrendszerek jönnek létre, utóbbiak között fontos szerepet szánva a digitális pedagógia vívmányainak. Szükség van az általános nevelési hatások eredményességének módszertanilag megalapozott értékelésére is.
16. A munka és az oktatás kölcsönhatásában meg kell teremteni az abban részt vevők érdekeinek összhangját. A szakképzés nem vállalkozhat pusztán a munkaerőpiac rövid távú érdekeinek kiszolgálására, hanem legalább olyan fontos feladata az életen át tartó tanulásra való felkészítés. A gazdaság, illetve a munkaerőpiac rövid távú érdekeire koncentráló szakképzés nélkülözi azt a széles bázisú alapképzés iránti igényt, amely lehetővé teszi a leendő munkavállaló folyamatos alkalmazkodását a gazdaság változó igényeihez.
17. A jövőben is fontosnak tartjuk, hogy a szakképzés és a felnőttképzés összekapcsolódó rendszerként (folyamat, tartalom és kimenetszabályozás) működjön. A szakképesítések egy részét nem lehet a rendszertől különválasztva fejleszteni, mert ez az átlátható és átjárható szakképzés egészére kedvezőtlenül hat. A konferencia résztvevői egyetértettek abban, hogy a szakképzés iskolatípusai a közoktatásnak szerves részei.
18. A szakképzés hatékony működésének elengedhetetlen feltétele a színvonalas személyi és tárgyi infrastruktúra biztosítása. Egyetértünk azzal, hogy a gazdaság szereplői a szakképzés gyakorlati megvalósításában nagyobb szerepet kapjanak, és ehhez a gazdaság szereplőinek meg kell teremteniük a megfelelő személyi és tárgyi feltételeket. Ezekben a folyamatokban is nélkülözhetetlen a partnerség kultúrája. (2)

Az állásfoglalás pontjai mögött meghúzódó kérdések azt is jelzik, hogy érdemes párbeszédet folytatni a felmerülő problémákról annak érdekében, hogy a 2008. évi VII. Nevelésügyi Kongresszus ajánlásai megvalósuljanak. Ne feledjük: „Az oktatás közügy.”

Irodalom

- (1) Európa 2020. Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája. http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf (2011. augusztus 28.)
- (2) A „Kongresszus után – a változások folyamatában” konferencia állásfoglalása http://nk7.hu/nk7_files/File/ajanlasok/nk7_konf_allasfoglalas_20110528.pdf (2011. szeptember 3.)

Vass, Vilmos: Education is a public affair

Az írás szerzőjéről

Vass Vilmos

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

vassvili63[kukac]gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5390-3666>